

10.33537/sobild.17.1.1782149

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 11 Eylül 2025
Kabul edildiği tarih: 21 Ocak 2026
Araştırma Makalesi

Article Info

Date submitted: 11 Eylül 2025
Date accepted: 21 Ocak 2026
Research Article

İBRAHİM YASA'NIN HASANOĞLAN KÖYÜ ÇALIŞMASININ TOPLUMSAL DEĞİŞİM AÇISINDAN DÜN-BUGÜN KARŞILAŞTIRMASI

COMPARISON OF İBRAHİM YASA'S HASANOĞLAN
VILLAGE STUDY IN TERMS OF SOCIAL CHANGE
YESTERDAY AND TODAY

Sinem BAŞ

Yüksek Lisans Mezunu, Erzurum Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Sosyoloji, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Ana Bilim Dalı,
sinembas10@gmail.com.

Nuray KARACA

Prof. Dr., Erzurum Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji,
Genel Sosyoloji ve Metodoloji Ana Bilim Dalı, nkaraca@atauni.edu.tr

Anahtar sözcükler

Hasanoğlan; Değişme; İlerleme;
Kentleşme

Keywords

Hasanoğlan; Change ; Progress;
Urbanization

Öz

Köy sosyolojisi köyün yapısını ve özelliklerini açıklama, analiz etme ilkesiyle oluşmuş bir disiplindir. Köylerde gerçekleşen toplumsal yapı çalışmalarında bu bağlamda köyün yapısını analiz eden saha araştırmalarıdır. Bu çalışmada İbrahim Yasa'nın Ankara'da gerçekleştirdiği 25 Yıl Sonra Hasanoğlan Köyü (1969) adlı çalışmasını tekrarlayarak ve iki çalışmanın sonuçlarını karşılaştırarak Hasanoğlan'da hangi alanlarda ne tür değişimler yaşandığı sorusuna cevap aranmıştır. Ayrıca Yasa'nın çalışmayı yaptığı 1968 yılından bugüne Hasanoğlan'da nelerin değiştiğine yönelik akademik merak da bu çalışmanın ana amacıdır. Bu çalışmanın amaçlarından bir diğeri de 'zaman' kavramının sunduğu değişim sürecini somut olgularla gözlemleme fırsatından yararlanmaktır. Araştırmada Hasanoğlan'da 187 haneye nicel araştırma yöntemlerinden olan anket tekniği uygulanarak elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programında analiz edilerek değerlendirilmiştir. Dün- bugün bağlamında çalışmaya yönelik sonuçlar ise Hasanoğlan'da ailevi, ekonomik, kültürel, sosyal, toplumsal ve siyasi bağlamda önemli değişimler yaşandığı fakat dini bağlamda değişimlerin daha yavaş ve sekülerleşme yönünde olduğu analiz edilmiştir. Tüm bu analizler doğrultusunda Hasanoğlan kendi içinde de bir kır-kent (kırsal-kentsel) formu oluşturan, şehir ile kır-kent sürekliliği ve bütünselliği yaşayan bir çizgidedir. Hasanoğlan sosyo-kültürel, ekonomik ve ulaşım yönlerinden şehirle ilişkilerini bu boyutta sürdürerek kendine özgü gelişme ve değişim çizgisi oluşturmuştur. Sonuç olarak Yasa'nın modernleşmenin belirtilerini gözlemlediği ve 'şehir uydusu' olarak tanımladığı Hasanoğlan'ın toplumsal değişimi, Türkiye'nin modernleşmesi ile paralellik göstermektedir.

Abstract

Village sociology is a discipline founded on the principle of explaining and analyzing the structure and characteristics of villages. Studies of village social structure, in this context, are field research that analyze village structure. This study explores what kinds of changes have occurred in which areas of Hasanoğlan by replicating İbrahim Yasa's study, Hasanoğlan Village: 25 Years Later (1969), conducted in Ankara, and comparing the results of the two studies. Furthermore, the main objective of this study is to foster academic curiosity about what has changed in Hasanoğlan since Yasa's study in 1968. Another aim of this study is to take advantage of the opportunity to observe the process of change offered by the concept of "time" through concrete facts. In this study, data obtained from 187 households in Hasanoğlan using the survey technique, a quantitative research method, were analyzed and evaluated using the SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) program. The results of the study, conducted in the context of yesterday and today, reveal that Hasanoğlan has undergone significant familial, economic, cultural, social, and political changes, but that changes in the religious context have been slower and more secularized. In line with all these analyses, Hasanoğlan has established a rural-urban (rural-urban) form within itself, experiencing continuity and integration with the city and the rural-urban landscape. By maintaining its socio-cultural, economic, and transportation connections with the city, Hasanoğlan has established its own unique path of development and change. Consequently, the social transformation of Hasanoğlan, which Yasa observed as a sign of modernization and described as a 'city satellite', parallels the modernization of Turkey.

*Bu çalışmanın etik kurallara uygunluğu, Erzurum Atatürk Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 08.03.2022 tarihli ve E.88656144-000-2200079075 sayılı karar ile onaylanmıştır.

Giriş

Bu makale sosyolojik bilgi, birikim; Hasanoğlu bölgesine yakınlık ve akademik merak neticesinde Hasanoğlu'nın toplumsal değişimini gözlemlemek ve analiz etmek amacıyla gerçekleştirilen yüksek lisans tezinden elde edilmiştir. Bu makalede ilk olarak köy sosyolojisine dair teorik bilgiler sunulacak, köyü inceleyen toplumsal yapı çalışmalarına yer verilecektir. Daha sonra İbrahim Yasa'nın sosyolojik kimliği ve Hasanoğlu çalışmalarının karşılaştırmalarına yer verilerek Hasanoğlu'nın toplumsal değişim çizgisine dair bir sosyolojik analiz gerçekleştirilecektir.

Köy sosyolojisi; kırdaki/köyde yaşayan toplulukların toplumsal yapılarını, ilişkilerini, davranışlarını, özelliklerini ve geçirdikleri değişim, dönüşümleri inceleyen bir alt disiplin olarak tanımlanır (Özensel, 2015, s. 30). Köy doğal/ fiziki ve toplumsal unsurlarla şekillenir. Türkiye'de köy sosyolojisi alanında ilk çalışma Mehmet Ali Şevki'nin Kurna Köyü monografisiyle gerçekleştirilmiştir (Planck ve Küçükboyacı, 2010, ss. 225-228). Daha sonra sosyolojide Le Play' in uygulamalı sosyoloji görüşünü benimseyen Prens Sabahaddin ve onun karşısında Durkheim'in teorik araştırma yöntemlerini savunan Ziya Gökalp'in görüşleri doğrultusunda sosyolojik alanlarda çalışmalar yapılmıştır. Niyazi Berkes, Behice Boran, Mübeccel Belik Kıray ve İbrahim Yasa gibi isimler teori ve literatür anlamında önemli bilgiler sunmuşlardır ve bunların yanı sıra kurulan Köy İşleri Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı gibi kuruluşlar da köye ve köy sosyolojisine fayda sağlamıştır (Türkdoğan, 2016, ss. 25- 26).

Aile, ekonomi, eğitim, siyaset ve din kurumlarının köy ailelerindeki yapısı ve özellikleri incelendiğinde köy ailesine dair kurumsal bazı özellikler ortaya çıkmaktadır; aile alanında köy ailesi, üretimin ve tüketicinin bir arada gerçekleştiği, iş gücünün aile üyelerince sağlandığı geniş ve ataerkil bir yapıdadır (Tezcan, 1970, s. 178). Ekonomik yapı, uzmanlaşmanın sınırlı olduğu tarım ve hayvancılık ekseninde şekillenirken; mülkiyet ve otorite hiyerarşisi geleneksel normlarla belirlenmektedir.

Kırsal alanda eğitim, resmi müfredatın ötesinde çevre ve dini pratikler üzerinden şekillenen sosyokültürel bir aktarım sürecidir. Dini kurumlar, sadece inanç dünyasını değil aynı zamanda toplumsal kontrolü sağlayan bir mekanizma işlevi görerek muhafazakar bir toplumsal düzeni pekiştirir (Türkdoğan, 2016, s. 242).

Köyde siyasi yapı; muhtar, ihtiyar heyeti ve geleneksel güç figürleri (ağalık sistemi vb.) etrafında şekillenmiştir. Devletle ilişkiler genellikle askerlik ve vergi üzerinden tanımlanırken, siyasal katılım büyük oranda erkek egemen bir karakter sergilemektedir (Özensel, 2015, s. 83).

Klasik sosyoloji literatüründe köy ve şehir yapıları birbirine zıt kutuplar olarak kavramsallaştırılmıştır. Bu

ayrım; İbn-i Haldun'da *bedevilik-hadarilik*, Durkheim'da *mekanik-organik dayanışma*, Tönnies'de *cemaat-cemiyet* ve Cooley'de *birincil-ikincil grup* ilişkileri üzerinden tanımlanmıştır. Sorokin ve Zimmerman ise bu ikiliği; mesleki yapı, nüfus homojenliği ve sosyal hareketlilik gibi dokuz farklı değişkenle sistematize etmiştir. Ancak modernleşme ve ulaştırma olanaklarının gelişimiyle bu keskin sınırlar yerini, Hasanoğlu örneğinde somutlaşan bir kır-kent sürekliliği ve geçiş formuna bırakmıştır.

Köyün ve şehrin yapısını sosyolojik analize ve literatür oluşturmaya yarayan bazı toplumsal yapı çalışmalarına da değinilmelidir. Toplumsal yapı çalışmaları; toplumsal kurumların yapısını, değişimini gözlemleyerek toplumsal olay ve olgulara dair sosyolojik verilerle toplumları bilimsel ve sosyolojik bir zeminde anlama ve açıklama imkanı sunar. Ayrıca toplumsal yapı çalışmaları Türkiye'de halkın modernleşmeyi nasıl algıladığını, modernleşmeye bakış açısını sosyolojik veri ve analizlerle göstermesi, açıklaması ve yol/yöntem belirlemesi bakımından da önemlidir. Bu doğrultuda Türk toplumunun gündelik yaşamda modernleşmeyi algılayıp, kabul etme süreci sivil modernleşme ile daha da ilerlemiş ve modernleşmeye uyum sağlanmıştır (Karaca, 2020, s. 122). Bu açıdan toplumsal yapı çalışmaları önemlidir.

Türkiye'de köy sosyolojisi literatürü, metodolojik olarak monografi geleneğiyle şekillenmiştir. Bu alandaki öncü çalışmalar, toplumsal yapının analizini ve değişim dinamiklerini farklı ekolojik ve ekonomik bağlamlarda ele almaktadır.

- **Niyazi Berkes (1942):** Ankara köyleri üzerine yaptığı araştırmada, köylerin "kapalılık" derecesini ulaşım ve pazar ilişkileri üzerinden analiz etmiştir. Berkes, Ankara'nın şehirleşme etkisinin köylerde ek iş alanları yarattığını; ancak geleneksel akrabalık bağlarının ve ataerkil otoritenin varlığını koruduğunu saptamıştır. Çalışma, toprağın parçalanmasıyla başlayan yapısal dönüşümün ilk sosyolojik tahlillerinden biridir.
- **Behice Boran (1945):** Manisa'da gerçekleştirdiği "ova" ve "dağ" köyü karşılaştırmasıyla, toplumsal değişimin hızını fiziksel çevre ve ekonomik modele (kapitalistleşme) bağlamıştır. Boran'a göre şehre yakın ve açık olan ova köyleri hızla kasabalaşırken; dağ köyleri cemaat formunu ve kapalılığını sürdürmektedir. Bu çalışma, toplum-doğa ilişkisinin değişim üzerindeki belirleyici rolünü kanıtlamıştır.
- **Mübeccel Belik Kıray (1964):** Ereğli üzerine yaptığı araştırma, gelenekselden moderne geçişte ortaya çıkan buhranı engelleyen "tampon mekanizmalar" (kahvehaneler, arabulucu anne rolü vb.) kavramını literatüre kazandırmıştır. Kıray, hızlı sanayileşmenin yarattığı boşluğun bu

geçici yapılarla doldurularak toplumsal dengenin sağlandığını savunmuştur.

Toplumsal yapı çalışmalarının ilk ve en önemlilerinden olan bu üç temel çalışma, Hasanoğlu'nın gelişim çizgisini anlamak için gerekli kavramsal araçları (kapalılık/açıklık, ekolojik çevre ve tampon kurumlar) sunmaktadır. İbrahim Yasa'nın Hasanoğlu çalışmaları, bu birikimin etkisi ve sentezi ile inşa edilmiş olup, bir yerleşimin "şehir uydusu" na dönüşme sürecini zamanlar arası bir perspektifle derinleştirmiştir.

İbrahim Yasa

Toplumsal yapı çalışmaları noktasında Niyazi Berkes, Behice Boran ve Mübeccel Belik Kıray gibi birçok sosyoloğun yanı sıra uygulamalı ve teorik ihtiyaca binaen araştırmalar sunan, bu çalışmanın ortaya çıkmasına sebep olan İbrahim Yasa'nın sosyolojik kimliği hakkında bilgi verilmelidir. Hayatı boyunca gerçekleştirdiği çalışmalarından bazıları **'Sindel Köyü Çalışması', 'Ankara'da Gecekondu Aileleri', 'Taygeldi Ailesi', 'Yurtdışından Dönen Türkler', 'Alamancı Aile', 'Türkiye'de kız kaçırma gelenekleri'** ve farklı zamanlarda iki kez tekrarladığı **Hasanoğlu çalışmaları'dır.**

İbrahim Yasa akademik hayatında sosyoloji bünyesindeki köy sosyolojisi ve toplumsal değişim alanlarında çalışmalar yaparak sosyoloji literatürüne katkıda bulunmuştur.

Yasa, kavramsal ve kuramsal çerçeve olarak Prens Sabahattin ve Le Play etrafında toplanan İlmî İçtima yani Ankara ekolünün savunucularındandır (Karaca, 2015,s. 2). Yasa zaman zaman fenomenolojik yaklaşıma sahip olsa da genellikle toplum-doğa ilişkisini temel alan pozitivist paradigmayı benimsemiştir (Başak, 2008,s. 921). Yasa pozitivist paradigma içinde parça bütün ilişkisini ve devamlılığını ön plana çıkaran işlevselci görüşe sahiptir. Yasa'nın gerçekleştirdiği toplumsal yapı çalışmaları da Yapısal İşlevselcilik ve Marksist ideoloji kuramlarına dayanmaktadır (Karaca, 2019,s. 10). Yasa'nın toplumsal yapı ve toplumsal değişim kavramlarına dair görüşlerinde yapısal işlevselciliğin temsilcisi olan Talcott Parsons ve ekonomik alt yapının üst yapıyı belirlediği savını ortaya atan Karl Marx etkilidir.

Yasa'nın görüşlerinin eklektik yapıya sahip olduğunu belirten dönem yazıları da bulunmaktadır (Yıldırım, 2016,s. 60). Bu 1940'lı yıllara ait dönem yazıları Yasa'nın görüşlerinin o dönemki hakim iki sosyolojik görüşün arasında, eklektik yapıda olduğunu belirtmektedir. Yasa'nın pozitivist ve fenomenolojik bilim anlayışlarını birbirine yaklaştırması ve her iki anlayışa dair veriler sunması da onun eklektik kimliğini kanıtlar (Başak, 2008,s. 955). Tüm bunlar Yasa'nın eklektik ve arabulucu kimliğini yansıtır.

Yasa'ya göre bilimsel araştırmaların temel amacı; hayatı ve olayları anlayabilmek, gerektiğinde ise kontrol altına alabilmektir ve bu amaca ulaşmak için birbirine benzer olan karmaşık olayları parçalara ayırmak, ayrı ayrı ele almak daha sonra ise genelleştirerek tekrar bir bütünlük etrafında toplamak gerekmektedir ve bu doğrultuda örnek olay inceleme, gözlem, mülakat ve sosyal istatistik yöntemlerinden yararlanır (Yasa, 1959,s. 87).

Yasa'nın araştırmalarında sunduğu hipotezler üçe ayrılabilir. Bunlar;

1. Araştırmanın konusuna yönelik hipotez; belirli bir ana sebepten kaynaklanan olaylar ve değişimlerdir.
2. Araştırmanın bulgularına yönelik hipotez; bu tür hipotezde bir aile, grup veya topluluğun, geçiş ve gelişme aşamaları ele alınır. 25 Yıl Sonra Hasanoğlu Köyü çalışması araştırma bulgularına yönelik hipotez doğrultusunda yapılmıştır.
3. Neden-sonuca bağlı hipotezlerdir (Tüzün, 2012,ss. 213-214).

Yasa'nın kuramsal çerçeve olarak toplumu etkileşime ve dengeye dayalı bir organizma, bir sistem olarak gören Yapısal İşlevselciliği kullanırken örnek olay inceleme yöntemi, deney ve gözlem tekniklerinden yararlanır. Başak'ın belirttiği gibi Yasa'nın niceliksel çalışmalarından olan toplumsal yapı çalışmaları makro; köy, göç, gecekondu vb. çalışmaları ise mezo boyuttadır. Bu örnekler doğrultusunda Yasa'nın hem araştırma hem de kuramsal çerçevesi çok yönlü ve değişken olarak ele alınabilir.

Hasanoğlu'nın İçtimai ve İktisadi Yapısı çalışması Hasanoğlu'nda yaşanan toplumsal değişimin , araştırıldığı, gözlemlendiği bir sosyolojik incelemedir. Yasa'ya göre Hasanoğlu'nda yaşanan değişimin sebepleri ise köyden geçen tren yolu hattı, köyde bulunan köy enstitüsü ve Ankara'nın başkent olmasıyla Ankara'ya verilen merkezi önemdir, tüm bu sebepler Hasanoğlu'nın değişim sürecinin fitilini ateşlemiştir.

İlk olarak Hasanoğlu Köyü Yasa'nın çalışmayı gerçekleştirdiği 1940'lı yıllarda Ankara'nın Çankaya ilçesine bağlı bir köydür (Yasa, 1955,s. 20). Tarım, küçükbaş hayvancılık ve arıcılık ana geçim kaynağıdır. (Yasa, 1955,ss. 31-33). Ulaşım aracı olarak trenin köyden geçmesiyle birlikte Hasanoğlu'nın dışarıyla olan bağlantısı, ilişkileri artmış; şehirle ilişkileri sıklaşmış, köylülerin zaman-mekân algıları değişmeye başlamıştır(Yasa, 1955,s. 49). Köyde haberleşme ise postane, telgraf, telefon ve radyo aracılığıyla sağlanmaktadır.

Yasa, araştırmanın konusuna yönelik hipotezden yola çıkarak köye tren yolunun gelmesi, köy enstitüsünün ve fabrikaların kurulması gibi ana sebeplerin sonucunda 'Köyde yaşanan değişim ve gelişmeler köyün iktisadi ve içtimai yapısını etkiler.' hipotezi ile yola çıkmıştır. Yasa'ya göre köyün o zamanki durumunu ve yapısını

analiz etmek ise çalışmanın ana amacıdır (Yasa, 1955,s. 16). Bu noktada ilk toplumsal yapı çalışmalarından olan bu araştırma yapısal analize ve gözleme odaklanmıştır.

1944 yılında Hasanoğlan nüfusu 1403 kişi ve 267 haneden oluşmaktadır (Yasa, 1955,s. 52). Nüfus alanında; tren yolunun Hasanoğlan' dan geçmesi ve Hasanoğlan'da durağının olması köyde nüfus hareketliliğini artırmıştır. Yasa köyde içtimai ve iktisadi gruplaşma ve tabakalaşmaların daha belirgin olduğunu, eski köy ağalarına ek olarak esnaf, müteahhit ve memur grubunun ortaya çıktığını belirtir (Yasa, 1955,s. 88). Yasa Hasanoğlan'daki ekonomik durumun fazla gelişmemiş olduğunu da belirtir (Yasa, 1955,s. 115).

Hasanoğlan' da hanelerde yaşayan kişi sayısı ortalama dört- beş kişidir (Yasa, 1955,s. 147). Evlilik alanında köyde geçerli nikah türü imam nikahı sayılsa bile resmi nikah da yaygınlaşmaktadır (Yasa,1955,ss. 132-145). Bu doğrultuda Medeni Kanunun gerekli kıldığı resmi nikah köye bir yasallık ve resmiyet kazandırmıştır. Evliliklerde ise yakın akrabalarla, tanıdıklarla kız alıp vermek yaygındır (Yasa, 1955,s. 154).

Eğitim konusunda Hasanoğlan'ın okuma yazma oranı %38,70 olarak tespit edilmiştir (Yasa, 1955,s. 179). Bu oranın düşük olmasının sebebi ise; ekonomik seviye ve dışarıyla bağlantı olarak gösterilirken köylülerin halk eğitimi, sosyalleşme ve gündelik yaşamları konularında en çok vakit geçirdikleri yerler: kahvehaneler, köy odaları, parti ocakları, cami gibi toplu alanlardır (Yasa, 1955,ss. 187-189). Köy enstitüsü ise tarım, halk eğitimi ve dışarıya açılma gibi konularda köylülere fayda sağlamış olup köyde eğitime yönelik algı değişmeye başlamıştır (Yasa, 1955,ss. 190-191).

Köydeki siyasi aktörler ise köyün muhtarı ve İhtiyar Heyetidir (Yasa, 1955,ss. 193-194). Köyde seçimler formalite icabı gerçekleştirilen siyasi bir eylem iken kadınların aktif rol aldığı bir alan değildir (Yasa, 1955: 199). Aynı zamanda köyde muhtarlık siyasi görevlerinden çok sağladığı avantajlardan yararlanma noktasında bir araç olarak görülmektedir (Yasa, 1955,s.207).

Hasanoğlan'da cami ve imamlar dini yaşayışın en önemli sembolleridir (Yasa, 1955,ss. 222-223). Hasanoğlan köyünde dini inanç ve ritüeller, toplumsal olaylarda da fazlaca yer kaplamakta, dini inanç ve batıllar geçerliliğini korumakta iken yağmur duası, yatır, sihir vb. gibi inanışlar ise batıl ve ilkel temellere dayanmaktadır (Yasa, 1955,s. 223). Fakat son zamanlarda köylüler ya dini inançlara ya ilme ya da her ikisine birden inanmaktadır ve bu durum köyde batıl inançların etkisini azaltmaktadır (Yasa,1955,s. 224).

Yasa araştırmanın amaçlarını; enstitü öğrencilerine köy araştırmasının özelliklerini, uygulama şeklini öğretmek ve tren yolu hattının köyde yol açtığı toplumsal-ekonomik değişimleri tespit etmek olarak belirtmiştir. Araştırmanın hipotezi ise; 'Köyden geçen tren yolu hattı Hasanoğlan'ın toplumsal ve ekonomik yaşayışını değiştirmiştir.'

şeklinde (Yasa, 1955,s. 234). Köy enstitüsünün Hasanoğlan' a kasaba özellikleri katan ekonomik, kültürel ve toplumsal etkileri sayesinde toplumsal temaslar artmış, çeşitlenmiş, Hasanoğlan devam eden bir gelişim sürecine girmiştir (Yasa, 1955,s. 240). Hasanoğlan bu değişimler ve gelişimler sonucunda açık köy olmayı deneyimleyerek uyum sağlamakta ve kasabalaşmaktadır (Yasa, 1955,s. 244). Yasa bu çalışmasını 25 yıl sonra 1969'lu yıllarda aynı sorularla tekrarlayarak Hasanoğlan'daki değişimi ortaya çıkarmak için toplumsal değişimin yönünü ve sonuçlarını sosyolojik olarak analiz etmiştir.

Yasa **Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları** eserinde toplumsal yapıyı toplumun içinde barındırdığı tüm grup, kurum, kuruluş ve işleyişlerin sahip olduğu belirli bir düzen ve sistem olarak tanımlar (Yasa, 1973,s. 2). Bir örnek verilecek olursa toplum tüm aksamıyla beraber bir mühendisliğe, sisteme ve düzene sahip bir araba gibidir. Toplumsal yapı ise toplumun yani arabanın çalışmasını ve yürümesini sağlayan motor iken sistemin işlemesine yardımcı olan diğer tüm makine ve aksamlar da kurumlar, kuruluşlardır. Yasa'ya göre nüfus, etnik yapı ve kültür toplumsal yapının olmazsa olmaz ana bileşenleridir (Yasa, 1973,s. 9). Toplumsal yapı; otoriteye, toprağa ve dinsel inançlara bağlılık özelliklerine sahip iken toplumsal yapının etkilediği kişiler ise içe dönüklük, güvensizlik ve bencillik özelliklerini taşımaktadır (Yasa, 1973,ss. 160-161). Bir başka deyişle toplumsal yapı kişilik özelliklerini etkilemektedir. Tüm bu bileşenler içinde Yasa'nın Hasanoğlan çalışmaları toplumsal yapının tanımlanmasına ve analizine yönelik çalışmalardır.

Yasa 1968'li yıllarda Hasanoğlan'da aynı çalışmanın tekrarlanmasına dayanan karşılaştırmalı araştırmasını gerçekleştirerek 25 yıl sonra Hasanoğlan'ın değişimini, gelişim yönünü gözlemlemiş ve analiz etmiştir. Karşılaştırmalı çalışma sürecinde toplumsal değişimin boyutları Hasanoğlan'da somut bir biçimde ele alınmıştır.

Hasanoğlan köyü, 1960'lı yıllarda yönetim ve idare bakımından Elmadağ ilçesine bağlı olsa da toplumsal ve ekonomik ilişkiler bakımından Ankara'ya daha yakındır (Yasa, 1969,ss. 11-12). Hasanoğlan köyünün belediyeye bağlanmasıyla birlikte mahallelerin artması, evlerin numaralandırılması köydeki komşuluk ilişkilerini zayıflatmıştır (Yasa, 1969,ss. 19-20). Bu durum merkezileşme ve mekanda yayılma kapsamında Hasanoğlan'da değişimin ve ilerlemenin belirtisi olarak ele alınabilir.

İlk çalışmaya göre Hasanoğlan'da tarımda görülen önemli değişiklikler; çiftçilikle uğraşanların sayısının azalması, köye traktör gelmesi ve köyde modern tarım aletlerinin yaygınlaşmasıdır (Yasa, 1969,s. 25).

Hasanoğlan'daki ulaşım araçları tren, otobüs ve at arabalarıdır. 25 yıl öncesine göre treni kullanan kesim ve bu kesimlerin trenden faydalanma derecesinin artmasıyla birlikte Hasanoğlan'ın şehirle ilişkileri

gelişmiş ve çeşitlenmiştir (Yasa, 1969,s. 27). Bu doğrultuda Hasanoğlu'nun göç alma-verme dengesini koruyan bir uydu kasaba niteliğindedir.

Köydeki haberleşme araçları şehre sıklıkla giderek bilgi sağlayan kişiler, postane, radyo, dergi, gazete ve ilk öğretmen okuludur (Yasa, 1969,s. 29). İki araştırma sonuçları karşılaştırıldığında 25 yıllık süreçte Hasanoğlu'ndaki radyo sayısının 2'den 300'e çıkması ve diğer ulaşım kaynaklarının gelişmesiyle Hasanoğlu'nda bir değişim ve ilerleme yaşanmıştır (Yasa, 1969,s. 31).

Hasanoğlu'nun 1944 yılında 1.403 kişi olan nüfusu 1968'li yıllarda artarak 2.347 kişi olmuştur. Aynı zamanda yaş ortalamalarının erkeklerde 26.64, kadınlarda 27.09 olarak hesaplanması da Hasanoğlu'nun nüfusunu genç, aktif ve artış eğilimi gösteren bir nüfus yapmaktadır (Yasa, 1969,ss. 38-39).

Hasanoğlu'nda evlilik süreci ; 25 yıl önce imam nikahının köyde belli başlı nikah türü olarak kabul edilmesine karşın 1968'li yıllarda imam nikahı ve resmi nikah eş değeri görülmeye başlanmıştır (Yasa, 1969,s. 65).

Hasanoğlu'nda karı-koca ve/veya çocuklardan oluşan 'çağdaş-çekirdek aile modeli' oranı %51,32'den %58'e çıkmıştır ve yani başka bir deyişle geniş aile küçülse de ailenin ataerkil yapısı varlığını korumaktadır ve aile nüfusu ortalaması ise beş kişidir (Yasa, 1969,s. 80).

Yasa'ya göre Hasanoğlu'nda aile yapısı erkeğin otoriter olduğu, kadının ikinci sınıf muamele gördüğü, erkek çocuklara kız çocuklardan daha fazla önem verildiği ataerkil yapıdadır fakat önemli kararlarda eşlerin anlaşma orta yolu bulma düşüncesi Hasanoğlu'nun gelişimine örnek olarak verilebilir (Yasa, 1969,s. 90). Bu anlaşma ve orta yolu bulmaya dair düşünce yapısı Hasanoğlu'nda ataerkil aile yapısına zarar veren, modern aile yapısını güçlendiren bir olgudur.

Yasa'nın Hasanoğlu'ndaki eğitim tarzının köy eğitim tarzına uyduğunu, çocukların eğitiminden annenin sorumlu olduğunu ve ailelerin çocuklardan şikayetçi olduğu saygısızlık, tembellik gibi konuların şehirdeki çocuklu ailelerle benzer şikayetler olduğunu belirtmesi üzerine Hasanoğlu'ndaki evlilik, aile ve hane yapısında kasabalaşma görülmektedir (Yasa, 1969,ss. 91-93). Hasanoğlu'ndaki konutların ortalama 3.1 odadan oluştuğu belirtilmiştir (Yasa, 1969,ss. 96-103).

Yasa Hasanoğlu'nun üretim, tüketim ve beslenme düzeninin tarımdan uzaklaşma/soğuma, kasabalaşma gibi sebeplerle değiştiğini belirtir (Yasa, 1969,s. 106). Beslenme ve giyim alışkanlıklarının ise diğer tüm değişikliklere göre önce gerçekleşmesi maddi kültür değişimlerindenidir. Bu değişimler sonrası sıra daha etkili ve kalıcı olan manevi kültür değişimlerine gelecektir.

Hasanoğlu'nda yaşayanlara sorulan 'Mikrop nedir?' sorusuna verilen cevaplarda mikrop pislikle, hastalıkla eş değeri görülmekte ve mikrobi gözle görülemeyen bir canlı olarak tanımlayanların oranı ise erkeklerde %15,5,

kadınlarda %2'dir (Yasa, 1969,ss. 120-121). Hasta olmaları durumunda ise erkekler %94, kadınlar ise %97,5 oranında doktora başvurmaktadır (Yasa, 1969,s. 122). Bu durum geleneksel kocakarı ilaçlarının tedavi etkisine olan inancın azalmasıyla ilişkilidir.

Hasanoğlu'nda çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşanların oranı %46,4'ten %34'e düşmüş, memurların %18,5 oranında artması, Hasanoğlu'nda yeni bir memur sınıfının doğmasına yol açmıştır (Yasa, 1969,s. 128). Bu memur sınıfı şehirle ilişkileri gelişmiş, kasabalaşma yolunda Hasanoğlu'nun öncülerinden olmuş bir grup ve sınıf olarak kabul edilebilir. Hasanoğlu'nda hanelerin yıllık harcama ortalamalarında ilk sıra yiyecek harcamalarınındır (Yasa, 1969,s. 143).

Yasa'ya göre Hasanoğlu'nda; köyden tren yolu geçmesi, istihdam sağlanması, Ankara'nın başkent olması, göç gibi etkenlerle tarım ve hayvancılığa olan ilgi azalmıştır (Yasa, 1969,s. 146). Tarım ve hayvancılığın azalmasıyla birlikte Hasanoğlu'nun tarımsal köy özelliği azalmış, Hasanoğlu'nun ekonomi alanında kapalı konumdan açık konuma geçmiştir (Yasa, 1969,s. 164).

Her iki Hasanoğlu araştırmasında da köyde siyasetle ilgilenenlerin çoğu erkektir. Erkekler %33 oranında çok ve biraz olmak üzere siyasetle ilgilenmektedir (Yasa, 1969,s. 173). Aynı zamanda çok partili düzene geçiş süreci köylerdeki siyasi ilgi ve alakayı arttırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Hasanoğlu'nda devlet kavramı ve tanımlaması hükümet, yönetici, politikacı ve millet kavramlarıyla eşdeğer olarak görülmekte ve bu kavramlar birbiri içine geçmiş bulunmaktadır (Yasa, 1969,s. 178). Fakat devlet kavramı bu kavramların ötesinde üst bir olgudur; bu kavramları birbiriyle eş değer görmek bir hatadır.

Hasanoğlu'nda erkeklerin %67, kadınların %53,5 oranında devlet dairelerinde eşit muamele görmediklerini belirtmesi ise siyasal eleştirinin varlığına ve demokrasinin uygulama tarafındaki eksikliklerine gönderme yapmaktadır (Yasa, 1969,ss. 179-180).

Okula giden öğrencilerin sayılarının artması, kız çocuklarını okutmamaya yönelik olumsuz algının ortadan kalkması ve eğitimin gerekliliğinin aileler tarafından anlaşılması eğitimdeki belli başlı değişikliklerdendir (Yasa, 1969,s. 205). Bu değişiklikler bilişsel ve toplumsal değişimlere yol açarak ilerlemeyi sağlamaktadır. İsmi önceden Köy Enstitüsü olan fakat daha sonra değiştirilen Öğretmen Okulu ise öğrencilerin eğitim ihtiyacını karşılamış ve öğretmen yetiştirme amacıyla varlığını bir süre devam ettirmiştir fakat daha sonra Öğretmen Okulu'nun köylüyle ilişkileri sınırlanmış, Hasanoğlu'na etkileri azalmıştır (Yasa, 1969,ss. 205-207). Yasa'ya göre köyde okuma yazma bilen aile reisleri %71, bilmeyenler %29 oranında iken okuma yazma bilen kadınlar %29, bilmeyenler ise %71 oranındadır (Yasa, 1969,s. 209).

Hasanoğlu'nda erkekler boş zamanlarını kahvehanelerde, camilerde vs. geçirmektedir fakat köyde radyo, gazete, dergi gibi vakit geçirmeyi sağlayan araçlar da yaygınlaşmıştır (Yasa, 1969,ss. 223-224). Diğer boş zaman faaliyetleri ise erkeklerde tamirat- tadilat yapmak, ibadet etmek ve bağ-bahçe işleri iken kadınlarda temizlik, el işi ve ziyaretlerdir (Yasa, 1969,ss. 228-229).

Hasanoğlu'nda namaz kılma, oruç tutma gibi dini ibadetlerin yanı sıra yağmur duasına katılma, yatırlarda dilek dileme gibi batıl inançlar da devam etmektedir (Yasa, 1969,ss. 241-242). İlk çalışmasıyla karşılaştırdığında Hasanoğlu'nda dini ibadetlere ve batıl inançlara bağlılık ve bu bağlılığın kadınlarda daha fazla olması durumu değişmemiştir fakat dini alanda değişimler daha sınırlıdır (Yasa, 1969,s. 261).

Sonuç olarak Hasanoğlu'nda kolay ulaşımdan kaynaklanan hareketlilik, geçim kaynaklarının değişmesi ve çeşitlenmesi, tarımla uğraşanların sayısının azalması, geniş aile formunun çekirdek aile formuna dönüşmesi, ev ve tarım aletlerinin gelişmesi, köyde kolay tüketimin baş göstermesi, tabakalaşmanın ortaya çıkışı, ekonomik gelişme, eğitim, din, siyaset ve boş zaman faaliyetleri alanındaki gelişmeler toplumsal değişimin göstergesidir (Yasa, 1969,ss. 264-276). Bu doğrultuda Hasanoğlu'nın geçirdiği toplumsal değişim sürecinin köy, kasaba, gecekondulu ve şehir ölçeğinde hiçbir kavrama tam olarak uymaması bu süreci Hasanoğlu özelinde özgün ve değerli kılmaktadır. Yasa'nın gerçekleştirdiği karşılaştırmalı araştırmanın sonuçları ise şunlardır;

- Hasanoğlu kasabalaşmaya yatkındır.
- Erkeklerin kasabalaşma süreci kadınlarınkine göre daha hızlı ilerlemektedir.
- Kasabalaşma ve toplumsal değişim süreci gençler arasında daha fazla kabul görmektedir.
- Maddi kültür öğelerinin kabulü ve yaygınlaşması manevi kültür öğelerine göre daha kolay ve çabuktur.
- Memur, işçi gibi sınıfların oluşturduğu toplumsal tabakalar ve tabakalaşma belirginleşmektedir.
- Tarımsal aletlerin modernleşmesi sonucu açığa çıkan insan gücü şehre yönelmiştir.
- Hasanoğlu'nın toplumsal ve ekonomik yapısındaki değişimi Hasanoğlu'na özgüdür (Yasa, 1969,ss. 277-278).

Hasanoğlu'ni tipik bir Anadolu köyü olarak değil de geçirdiği toplumsal değişimden dolayı kendine özgü bir topluluk olarak ele alan Yasa, Hasanoğlu'ni ve Hasanoğlu ile benzer özellikler taşıyan diğer toplulukları şehir merkezi etrafında ortaya çıkan ve şehirle ilişkileri sıkı olan toplulukları tanımlayan 'şehir uydusu' kavramı altında toplamak gerekliliğini belirtmiştir (Yasa, 1969,s. 279). Bu gereklilik büyük ve küçük kuramların her ikisine de uymayan, bu kuramlar arasında köprü rolü

üstlenen Merton'ın orta büyüklükteki kuram anlayışına benzemektedir (Wallace ve Wolf, 2012,s. 82).

Yasa'nın araştırmasının amaçları; iki farklı zamanda gerçekleştirdiği araştırma sonuçlarını karşılaştırarak Hasanoğlu'nın değişimini analiz etmek, 'şehir uydusu' kavramını açıklamak, tanıtmak ve toplumsal değişimin yol açtığı uyum sorunlarını çözerek kişi ve kurumlara yardım etmektir (Yasa, 1969,s. 281). Yasa'nın araştırmasında katılımcılar Hasanoğlu'nda yaşayan ailelerden seçilen erkeklerden ve eşlerinden oluşurken araştırmanın örneklemini ise basit olasılık yöntemine göre seçilen 200 haneyi kapsamaktadır (Yasa, 1969,s. 283).

Yasa'nın 1940'lı yıllardaki ilk Hasanoğlu çalışması teorik ve uygulama açısından çıraklık eseri olarak ele alınırsa 25 yıl sonra 1969'lu yıllarda karşılaştırmalı düzlemde gerçekleştirdiği ikinci çalışma sosyolojik yöntem ve metotların sistemsel hale gelmesi, aradan geçen zamanda sosyolojik literatürün olgunlaşması ve değişimin boyutlarının soyut ve somut olarak gözlemlenebilme imkanının bulunması sebebiyle Yasa'nın ustalık eseri olarak değerlendirilebilir.

Köy sosyolojisi alanına dair verilen bu bilgilerden sonra makale akışı; yöntem, bulgular ve sonuç şeklinde olacaktır. Yöntem kısmında araştırmaya dair amaç, teknik, araştırma soruları vs. ele alınırken bulgular kısmında elde edilen veriler Yasa'nın çalışmasındaki verilerle karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir. Sonuç kısmında ise Hasanoğlu'nın toplumsal değişimi sosyolojik temelde ele alınacaktır.

Yöntem

Yüksek lisans tezi olarak kabul edilen ve makaleye dönüştürülen bu çalışmanın konusu İbrahim Yasa'nın Hasanoğlu'nda gerçekleştirdiği çalışmanın tekrar edilmesi sonucunda Hasanoğlu'daki toplumsal değişimin incelenmesidir. Araştırmanın amacı, İbrahim Yasa'nın *25 Yıl Sonra Hasanoğlu Köyü* adlı çalışmasını tekrarlayarak 1969'lu ve 2022'li yıllar arasında yaşanan değişimi sosyolojik olarak analiz etmek, Hasanoğlu'nın dünü ve bugününe dair toplumsal değişim sürecini karşılaştırmaktır. 'Türkiye'de sosyolojik gelenek içerisinde bir mihenk taşı olan toplumsal yapı çalışmaları bugün tekrarlınsa nasıl sonuçlara ulaşılır?' sorusuna duyulan akademik merakla cevap bulabilmek amaçlanmaktadır. Bu çalışmanın amaçlarından bir diğeri de zaman kavramının sunduğu değişim sürecini somut olgularla gözlemlene fırsatından yararlanmaktır.

Araştırmaya dair hipotezler şu şekilde sıralanabilir;

- Hasanoğlu, Türkiye'nin gelişim çizgisine paralel olarak bir değişim geçirmektedir.
- Hasanoğlu'nda aile yapısı nicelik olarak azalmakta, nitelik olarak eskisinden farklılaşmaktadır.

- Ulaşım olanaklarının gelişmesi ve Ankara ile bağların devamlılık göstermesi; Hasanoğlu'nun sosyal ve kültürel yapısını değiştiren etmenlerdir.
- Hasanoğlu'nda dini ibadet, tutum ve davranışlara yönelik bir değişme söz konusudur.

Yasa'nın ilk çalışmasında Hasanoğlu'nun çoğunlukla geleneksel özellikler gösterdiği, 25 yıl sonra tekrarlanan toplumsal ve ekonomik değişimin ele alındığı çalışmada ise Hasanoğlu'nun modernleşmeye, gelişmeye başladığı belirtilmiştir. Güncellenen çalışmada ise bazı konularda geleneğin bir yaptırım şekli olmasına rağmen Hasanoğlu'nun sahip olduğu gelenekten moderne, yarı çevreden çevreye doğru olan değişme çizgisinin sosyolojik verilerle sunulması araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Araştırma soruları şu şekildedir;

1. Hasanoğlu'nda aile yapısı hangi yönde değişmiştir?
2. Evliliğe, boşanmaya ve çocuk sahibi olmaya yönelik tutum ve tavırlar nasıldır? Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında değişenler nelerdir?
3. Ailede karar alma ve birilerine danışma durumu Yasa'nın çalışmasına binaen ne yönde değişmiştir?
4. Aile içi ve günlük yaşama dönük alışkanlıklar nelerdir? Sonuçlar karşılaştırıldığında değişim hangi yönde olmuştur?
5. Hasanoğlu'nda mikrop, virüs ve pandemi kavramları nasıl tanımlanmaktadır?
6. Hasanoğlu'nun eğitim düzeyi hangi seviyededir? Ebeveynlerin çocuklarının eğitime ve mesleklerine yönelik dilekleri nelerdir ve Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırılması durumunda neler değişmiştir?
7. Hasanoğlu'nda geçmişte var olan fakat şimdi yatılı lise olarak kullanılan köy enstitüsü ile ilgili neler düşünülmektedir?
8. Tarla sahipliği, tarımla ilgilenenlerin oranları ve tarımda kullanılan araç gereçlerde ne tür bir değişim yaşanmıştır?
9. Erkeklerin miras paylaşımı ve eşlerinin çalışmasına dair fikirleri nelerdir, bu fikirler ne yönde değişmiştir?

10. Hasanoğlu'nda geçim kaynağı ve meslek türleri alanında nasıl bir değişim yaşanmıştır?

11. Ulaşım ve hareketlilik bağlamında karşılaştırmalı sonuçlar doğrultusunda değişenler veya değişmeyenler nelerdir?

12. Hasanoğlu'nda yaşayanların devleti tanımlama biçimleri ve devlet dairelerindeki eşit tutum ve davranış olup olmadığına dair düşünceleri nasıldır? Aynı zamanda siyasetle ilgilenme düzeyleri vs. bir değişim geçirmiş midir?

13. Dini ibadet ve batıl inançlarda Hasanoğlu'nda bir değişim yaşanmış mıdır? Dini alandaki değişimin hızı diğerleriyle kıyaslandığında nasıldır?

14. Hasanoğlu'nda boş zaman faaliyetleri nelerdir? Bu alandaki faaliyetlerin oranları Yasa'nın çalışmasına kıyasla hangi yönde değişim göstermiştir?

15. Hasanoğlu'nun geçirdiği toplumsal değişim süreci sosyolojik olarak nasıl ilerlemiştir ve ne yöndedir?

Araştırma tekniği; nicel bir araştırma yöntemi içinde bulunan anket tekniği olarak belirlenmiş olup '25 Yıl sonra Hasanoğlu Köyü' adlı toplumsal yapı çalışmasında yer verilen anket soruları güncel zamana uyarlanarak katılımcılara tekrar uygulanmıştır. Temel soru seti Yasa ile eşdeğer tutulmuştur; yalnızca çağın gerektirdiği sınırlı sayıda ek soru eklenmiştir. Temel karşılaştırma yalnızca eşdeğer maddeler üzerinden yapılmıştır. Soru setinin içeriğinin aynı olmasının nedeni, ana çalışma kaynağının anket sorularını değiştirmenin çalışmanın sonucuna etki edeceğine yönelik kuşkuudur. Aynı zamanda bu çalışmada gerekli olan Etik Kurul Onay belgesi de alınmıştır. Bu çalışmanın etik kurallara uygunluğu, Erzurum Atatürk Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 08.03.2022 tarihli ve E.88656144-000-2200079075 sayısı ile onaylanmıştır.

Araştırmanın evreni Ankara ili Hasanoğlu ilçesinde yaşayan insanlar iken araştırma örnekleme ; Hasanoğlu'nun toplam nüfusu olan 14.325 kişi üzerinden hesaplanıp 374 kişi ve 187 hane olarak belirlenmiştir. Hane bazlı örneklemin temel alınmasının sebebi anketin hanelerde yaşayan erkeklere ve eşlerine yapılması gerekliliğidir. Bu haneler ise Hasanoğlu'nun mahallelerinin nüfusunun toplam nüfusa oranına göre belirlenmiştir. Örneklemin mahalle bazlı dağılımı Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. *Hasanoğlan Mahalleleri Nüfus Dağılımı ve Örneklem Oranları*

Mahalle İsimleri	Mahalle Nüfusu	Nüfus Oranı (%)	Katılımcı Hane Sayısı	Örneklem Oranı (%)
İstasyon Mah.	511	3,57	7	3,57
Şehitlik Mah.	783	5,47	10	5,47
Fatih Mah.	1.334	9,31	17	9,31
M. Ekşi Mah.	1.465	10,23	19	10,23
Havuzbaşı Mah.	1.668	11,64	22	11,64
Bahçelievler Mah.	8.564	59,78	112	59,78
Toplam	14.325	100	187	100

Araştırma anket formunun katılımcılara yüz yüze bir şekilde, soru-cevap biçiminde uygulanmasıyla toplamda 2 ay 8 günde tamamlanmıştır. Araştırmada katılımcılar rastgele/ tesadüfi örneklemle belirlenmiştir. Elde edilen anket verileri SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programına işlenerek Ki-Kare Testi, Creamer's V ve Spearman Korelasyonu gibi testlerle sonuçlar analiz edilmiştir. Analiz edilen verilerin anlamlılık düzeyi $\alpha=.05$ olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda Hasanoğlan'da nitel görüşmeler de yapılmış, Hasanoğlan geçmişi ve eski Köy Enstitüsü hakkında bilgiler alınmıştır.

Bu araştırma, yöntem ve uygulama sürecinden kaynaklanan bazı yapısal ve operasyonel sınırlılıklara sahiptir:

- **Örneklem Yanlılığı ve Zaman Kısıtı:** Veri toplama sürecinin Mayıs ve Temmuz ayları arasına rastlaması ve uygulama saatlerinin mesai saatleriyle çakışması, katılımcı bulma noktasında zorluklar yaşanmasına neden olmuştur. Bu durum, yalnızca belirli zaman dilimlerinde ulaşılabilen kişilerin çalışmaya dahil olmasına yol açarak bir örneklem yanlılığı riski oluşturmaktadır.
- **Anket Yapısı ve Ölçüm Eşdeğerliği:** Anket sorularının detaylı ve sayıca fazla olması uygulama süresini uzatmıştır. Sorular üzerinde güncelleme yapılmış olmasına rağmen, uygulama esnasında katılımcılara ek açıklamalar yapılması gerekliliği doğmuştur. Bu durum, soruların tüm katılımcılar tarafından aynı şekilde yorumlanmasını ifade eden ölçüm eşdeğerliği noktasında bir sınırlılık teşkil etmektedir.
- **Öz-Bildirim Hatası:** Çalışmanın verileri katılımcıların beyanlarına dayandığı için, cevapların nesnel durumdan ziyade kişisel

algıları yansıtması veya sosyal beğeni arzusuyla verilmiş olması bir diğer kısıttır.

- **Zamanlar arası Kıyasın Doğası:** Elde edilen bulgular, verilerin toplandığı sınırlı zaman kesitindeki eğilimleri yansıtmaktadır. Bu durum, değişkenlerin farklı dönemlerdeki değişimlerini ve zamanlar arası kıyasın doğasından kaynaklanan dinamik etkileri gözlemlemeyi sınırlamaktadır.

Bulgular

Nüfus

Ankara ili Elmadağ ilçesine bağlı Hasanoğlan coğrafi, tarihi, kültürel ve sosyal olarak önemli bir yerleşim yeridir. Toplam altı mahalleye (Bahçelievler, Havuzbaşı, Fatih, Muzaffer Ekşi, İstasyon ve Şehitlik mahalleleri) sahip olan Hasanoğlan'ın TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verilerine göre 2021 yılı nüfusu Bahçelievler mahallesinde 8.564, Fatih mahallesinde 1.334, Havuzbaşı mahallesinde 1.668, Muzaffer Ekşi mahallesinde 1.465, İstasyon mahallesinde 511 ve Şehitlik mahallesinde 783 kişi olarak belirtilmiştir yani Hasanoğlan'ın 2021 yılında 14.325 nüfusa sahiptir. Hasanoğlan' da nüfus bazı mahallelerde genç ve üretken kesimde toplanırken bazı mahallelerde yaşlı kesimden oluşmaktadır. Hasanoğlan'da nüfusa dair veriler Yasa'nın çalışmasından bu yana Hasanoğlan'ın nüfus olarak geliştiğini, büyüdüğünü gösteren verilerdir.

Aile

Yasa'nın çalışmasında 392 olan hane sayısı güncellenen çalışmada 4.461 olarak belirlenmiştir. Hasanoğlan'da hanelerde yaşayan kişi sayısı ortalaması da en fazla iki kişilik hanelerde dir. Yasa'nın çalışmasında bu değer ortalama 5,38 kişiydi. Bu veriler nüfusun artışına ve ailenin küçüldüğüne işaret etmektedir. Hasanoğlan'da kişi başlı hane ortalaması da aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2. *Hasanoğlan'da Kişi Sayılarına Göre Hane Ortalaması*

Hane Büyüklüğü	Sayı	%
1 Kişi	6	3,3
2 Kişi	56	30,6
3 Kişi	29	15,8
4 Kişi	44	24,0
5 Kişi	30	16,4
6 Kişi	10	5,5
7 Kişi	6	3,3
8 Kişi	2	1,1
Toplam	183	100

Günümüzde Hasanoğlan' da bir hanede ortalama 3,54 kişi yaşamaktadır. Yasa'nın 1969 yılındaki çalışmasında 5.38'idi. Aradan geçen 53 yılda aile küçülmüş, parçalanmış ve çekirdek aile modeline dönüşmüştür (Aydın, 2000,s. 45).

Yasa'nın çalışmasında zaten yüksek olan tek eşli evlilik oranı da güncellenen çalışmayla daha da artmıştır. Yasa'nın çalışmasında Hasanoğlanlı eşlerin (kadınların) oranı %79,5 idi. Hasanoğlan'daki evli eşlerin nereli olduğuna yönelik oranlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3. *Eşlerin Nereli Olduğuna Yönelik Soruya Verilen Cevaplar*

Geliş Yerleri	Sayı	%
Hasanoğlan	49	27,1
Elmadağ	10	5,3
Diğer İlçe	36	18,9
Diğer İl	81	42,8
Diğer	5	2,7
Cevapsız	6	3,2
Toplam	187	100

Bu oranların değişmesinde en büyük etken ulaşımın ve haberleşmenin kolaylığı ve Hasanoğlan dışından evliliklerin oldukça artması olarak gösterilebilir. Türkdoğan'ın 'köylü ve geleneksel ailelerde evlenmeler

aile içi veya köy yakınından olur.' düşüncesinden hareketle Hasanoğlan'ın modern aile özelliği taşıdığı söylenebilir (Türkdoğan, 2016: 208).

Tablo 4. *Hasanoğlan'da evlilik yaşı ortalaması*

Grup	Orijinal Çalışma (1969)	Güncel Çalışma (2022)
Erkekler (Aile Başkanları)	22,10	24,35
Kadınlar (Eşler)	18,60	20,22

Bu doğrultuda imkanların geliştiği, evlilik yaşı ortalamasının ve seçiciliğin arttığı gözlemlenmiştir.

Yasa'nın çalışmasında babalar %35, anneler %33 her ikisi birlikte %32 oranında çocukların eğitimiyle ilgilenmekteydi. Fakat güncellenen çalışmada annelerin çocukların eğitimiyle ilgilenme oranı %66'ya çıkmış, anne ve baba beraber ilgilenenlerin oranı ise %16'lara inmiştir. Bu oranların değişmesi sonucunda çocukların eğitimiyle ilgilenme sorumluluğu annenin üstlendiği bir rol haline gelmiş, baba bu sorumluluklardan kaçarak Yasa'nın belirttiği gibi bir kentli baba portresi çizmiştir.

Yasa'nın çalışmasında ebeveynler %22 oranında çocuklarının davranışlarından saygısızlık gibi nedenlerle şikayet etmektedir. Güncellenen çalışmada bu oran %26 oranında olsa da şikayet nedenleri çeşitlenmiş ve bu nedenlere internet bağımlılığı eklenmiştir. Bu şikayetler hem köydeki hem de şehirdeki ailelerde görülen ortak şikayetlerdir.

Önemli bir sorunda aile başkanları (erkekler) %33 oranında, eşler (kadınlar) ise % 31 oranında kimseye danışmamaktadır. Yasa'nın çalışmasında bu oranlar daha düşüktü. Artan herhangi bir konuda/sorunda kimseye danışmayan erkek ve kadınların oranı modernleşmenin kişiyi birey haline dönüştürmesiyle açıklanabilir (Yıldırım, 2016b,s. 125). Bir başka deyişle ailede yaşanan modernleşme süreci kişilerin kendi kararlarını alabilecek kadar özgüvenli olmalarını sağlamış ve bireyselliği arttırmıştır. Yasa'nın çalışmasında ailede kararların %49 oranında erkekler tarafından alınıyor olması erkek otoritesinin hakim

olduğu (patriyarkal) bir aile modeli yapmaktayken güncellenen çalışmayla Hasanoğlan ailesi eşitlikçi bir aile modeline geçiş yaşamıştır.

Hasanoğlan'da ısınma aracı olarak doğalgaz kullanılırken Yasa'nın modernleşme belirtisi olarak kabul ettiği masa, sandalye, koltuk ve kanepeler gibi eşyaların sayısı güncellenen çalışmada oldukça artmıştır ve bu eşyalara ek olarak Hasanoğlan'da evlere televizyon, bilgisayar, beyaz eşya ve fırın gibi teknolojik aletler de girmiştir.

Yasa'nın çalışmasında ortalama oda sayısı 3.1 iken tekrarlanan bu çalışmada %67 oranında 4 odalı (3+1 modelinde) konutların bulunması oda sayılarının arttığının ve evin mekânsal olarak genişlediğinin göstergesidir. Evlerdeki oda sayısı (4) ve hanede yaşayan kişi ortalaması (3,54) düşünüldüğünde herkese bir oda düşmesi aile içinde olsa bireyselliği arttıran unsurlardandır.

Aile evinde yapılan kışık yiyeceklerin sıralamasında Yasa'nın çalışmasında ilk sıralarda yer alan bulgurun güncellenen çalışmada on dördüncü sıraya gerilemesi durumu Hasanoğlan'ın tarımsal üretim noktasında ne kadar geriye gittiğine örnektir. Evde yapılabilen, yapımı nispeten daha kolay reçel, bazlama, menemen ve sos gibi ürünlerin yaygınlaşması da dikkat çekicidir. Bu doğrultuda ailelerin yiyecek ve giyeceğe yönelik tüketim alışkanlıkları kolaylaşmış, modernleşmiş ve gelişmiştir.

Aile başkanları (erkekler) ve eşler (kadınlar) arasında mikrobun genellikle 'pislik' olarak tanımlanması Yasa'nın çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4. *Aile Başkanları ve Eşlerinin Mikrop Tanımlamalarına Göre Dağılımı*

Tanımlamalar	Aile Başkanları (sayı)	%	Eşler (sayı)	%
Pislik	49	26,2	75	40,1
Gözle Görülmeyen Canlı	47	25,1	29	15,5
Bulaşıcı Hastalık	45	24,1	52	27,8
Diğer	10	5,3	5	2,7

Tanımlamalar	Aile Başkanları (sayı)	%	Eşler (sayı)	%
Bilmiyor	2	1,1	2	1,1
Cevapsız	34	18,2	24	12,8
Toplam	187	100	187	100

Ancak Yasa'nın çalışmasında mikrobun tanımı noktasında doğru kabul edilen 'gözle görülemeyen canlı' cevabının oranları erkeklerde %10, kadınlarda %13 artmıştır. Bu doğrultuda eğitim seviyesi ve mikrobun tanımlama arasındaki ilişki derecesi de artmıştır. Güncellenen çalışmada aile başkanları virüsü %32, eşler %43 oranında bulaşıcı hastalık, hastalık ve hastalık etkeni olarak; sırasıyla %18 ve %16 oranında gözle görülmeyen canlılar olarak tanımlamaktadır. Son olarak 'pandemi' kavramı Hasanoğlu'da geniş alana yayılan salgın hastalık, hastalık, Covid-19 ve kısıtlama, kapanma olarak tanımlanmaktadır. Pandemi kavramının son zamanlarda yaşanan Covid-19 virüsü ve yasaklarla ilişkilendirilmesi de manidardır.

Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında değişmeyen sonuçlardan birisi de hastalanınca doktora gidenlerin oranının yüksek olmasıdır yani Hasanoğlu'da insanlar her iki zamanda da hastalanınca ilk olarak doktora gitme eğilimi göstermektedir.

Eğitim

Tarihi açıdan önemli eğitim kurumlarından birisi olan Hasanoğlu Köy Enstitüsü günümüzde Hasanoğlu Atatürk Fen Lisesi adını taşımaktadır. 1940'lı yıllarda

kurulan Cumhuriyet dönemi eğitim-öğretim kurumlarından olan 'köy enstitüleri' köye bir yenilik getirerek köyde değişim sağlamış, köylü ise maddi-manevi, kültürel her türlü değişime özne olmuştur. Köy enstitülerinin ve okulların kuruluş amaçları, hedefleri, öğretileri ve yöntemleri birey ve toplum açısından belirli işlevlere sahiptir. Yasa'nın çalışmasında o zaman Öğretmen Okulu olan enstitüye dair tutumlarda bir çelişki söz konusudur. Anket sonuçlarında köy enstitüsüne dair olumlu sonuçlar çıksa da düşüncelerin olumsuz olduğu Yasa tarafından gözlemlenmiştir. Güncellenen çalışmada Hasanoğlu'nın köy enstitüsünün tarihine ve geçmişine ortak olan, köy enstitülerinin faydalarını bizzat gören ve yaşayan bir yer olması gibi sebeplerle Hasanoğlu'da köy enstitüsünün devam etmesini isteyenlerin oranları %67'dir.

2021 yılı okuryazarlık verilerine bakıldığında okuma yazma bilmeyenlerin nüfusun %1,44'ünü oluşturması Hasanoğlu'da okuma yazma bilmeme oranını en düşük seviyelerde tutmaktadır. Hasanoğlu'da erkeklerin ve kadınların okuma-yazma bilme oranlarının Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırılmasına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 6. Yasa'nın Çalışması ve Güncel Çalışmaya Göre Okuryazarlık Durumlarının Karşılaştırılması (%)

Grup	Yasa'nın Çalışmasında Okuma-Yazma Bilen	Yasa'nın Çalışmasında Okuma-Yazma Bilmeyen	Güncel Çalışmada Okuma-Yazma Bilen	Güncel Çalışmada Okuma-Yazma Bilmeyen
Aile Başkanları (Erkek)	71,0	29,0	99,5	0,5
Eşler (Kadın)	29,0	71,0	92,0	3,7

Okuma yazma oranının artmasında zorunlu eğitimin katkısıyla birlikte Hasanoğlu kız ve erkek çocuklarının eğitimi konusunda bir gelişme ve ilerleme göstermiştir.

Yasa'nın çalışmasında aile başkanları (erkekler) %73 oranında eğitim öğretimde bir eksiklik olduğunu düşünmüyordu fakat güncellenen çalışmada bu oran

%17,6'ya düşmesi ailelerin eğitim öğretim sürecine dahil olduğunu; okulu, öğretmeni ve hatta sistemi eleştirebilecek bilince ulaştıklarını göstermektedir. Bu doğrultuda eskiden var olan 'Eti senin, kemiği benim' algısından uzaklaşmış, ailelerin eğitim sistemine yönelik

düşünceleri öğretmen etrafında değil çocuk etrafında şekillenmeye başlamıştır.

Geçim Kaynakları

Hasanoğlu'da tarlası olmayan hanelerin örnekleme oranı %72,8; tarlası olan ailelerin oranı ise %27,2'dir. Yasa'nın çalışmasında kıraç toprağı bulunan ailelerin oranı %73 idi. Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında bu oranlar ters yönde tamamen değişmiştir yani Hasanoğlu'nda toprak sahibi ailelerin oranı oldukça azalmıştır. Geçmişe kıyasla Hasanoğlu'nda hayvancılık da azalmıştır. Örneğin Yasa'nın çalışmasında ineğe sahip hane sayısı 137 iken bu sayı şimdi 4 olmuştur. Bu azalmanın yanında Hasanoğlu'nda kümes hayvancılığının artması şaşırtıcıdır. Hayvanların otlanacak alanlarının azalması ve hayvancılığın zahmetinin artması gibi sebeplerle hayvan çiftliklerinin iş sahası genişlemiş, hayvansal gıda ürünlerinde de tüketim odaklı bir ortam oluşmuştur.

Yasa'nın araştırması sonucunda Hasanoğlu'nda ana geçim kaynağı tarımdan başka alanlara kaymış, tarımla uğraşanların sayısı azalmıştır. Bununla birlikte aradan geçen zamanda Hasanoğlu'nda işçi ve memur kesimi çoğalmıştır. Hasanoğlu'nın geçim kaynaklarına dair tablo ekler kısmında bulunmaktadır (Bknz. Ek1. Hasanoğlu'nda geçim kaynakları). Hasanoğlu'nda bulunan kireç ocakları, Ders Aletleri Yapım Merkezi ve Sultan Et ve Gıda Üretim Tesisleri Fabrikası ve bu yerlerden ayrı olarak kurulan sanayi bölgesi Hasanoğlu'nın işçi kesiminin ve iş gücünün istihdam edildiği önemli iş alanlarıdır.

Yasa'nın çalışmasında %34 oranında olan çiftçi-hayvancı kesimin günümüzde %5 oranına düşmesinin nedenleri; iş gücü tarzındaki değişiklik, tarımda sanayileşme, iş alanlarının çeşitlenmesi, ulaşımın kolaylaşmasıdır. Mesleki alanda yaşanan bu yapısal değişim, Hasanoğlu'nın kasabalaşmasına ve işçi, memur- emekli kesiminin artmasına yol açmıştır.

Ekonomi

Yasa'nın çalışmasında çalışan kadınların oranı %1 iken bugün bu oran %22'dir. Kadınların çalışma hayatına girmesiyle birlikte kadınlar aile ekonomisine katkıda bulunarak aile içinde statü ve söz hakkı elde etmiştir. Yasa'nın çalışmasında %85 oranında eşlerin çalışmasını hoş karşılamayan erkeklerin tutumu tekrarlanan bu çalışmayla değişmiş, erkekler eşlerinin çalışmasına olumlu gözle bakmaya başlamıştır. Bu değişim Hasanoğlu'nda modern ve kentli özellikler gösterme bakımından bir ilerlemedir.

Karşılaştırılan veriler doğrultusunda ailelerin yıllık harcama ortalamaları Yasa'nın çalışmasındaki sonuçlardan farklılık göstermiş; yiyecek, aydınlatma-ısıtma, eğitim ve yardım masrafları ön plana çıkmıştır. Eğitim masraflarının artmasının sebepleri ise; eğitime

verilen önemin artması ve eğitimin kapitalistleşmesi olarak yorumlanabilir.

Ulaşım

Her iki çalışmada da Hasanoğlu dışında gidilen yerlerin Ankara olması durumu benzerdir fakat güncellenen çalışmada ulaşımın kolaylaşmasıyla birlikte başka illere gidiş oranları artmıştır. Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında Hasanoğlu'nda ulaşımın gelişmişliği ve sosyal hareketliliğin imkanı ile Ankara'ya gidiş geliş sıklıkları, görülen şehirler ve kısa süreli hareketlilikler günümüzde daha da artmıştır.

Yasa'nın çalışmasında tren Hasanoğlu için önemli bir araç iken Hasanoğlulılar trenin geçiş saatlerini bilmekteydi fakat günümüzde Hasanoğlu'nda trenin ne kadar sıklıkla geçtiği erkekler ve kadınlar tarafından bilinmemektedir. Bu durum Hasanoğlu'nın trenle ilişkisinin azaldığını göstermektedir. Bu ilişkinin azalmasındaki sebeplerin trenin artık Hasanoğlu'nda durmaması, trenin daha uzun yolculuklarda kullanıldığına yönelik algı ve otobüs, araba gibi diğer ulaşım kaynaklarına yönelmedir. Hasanoğlu'nda önceleri rol ve işlev bakımından bir öneme sahip olan trenin güncellenen çalışmayla birlikte herhangi bir işlevinin kalmadığı, tren sadece ses ve görüntüden ibaret hale geldiği belirtilmiştir. Günümüzde Hasanoğlu'nda yaygın ulaşım araçları ise; özel veya halk otobüsleri ve şahsi araçlardır.

Günümüzde Hasanoğlu dışında başka bir yere yerleşmiş akrabası olanlar ve olmayanlarla ile Yasa'nın çalışmasındaki sonuçlar karşılaştırıldığında ortaya benzer sonuçlar çıkmıştır. Bu doğrultuda Hasanoğlu'nın göç verme-göç alma dengesini koruduğu söylenebilir.

Siyaset

Siyaset konusunda aile başkanları (erkekler) ve eşleri Yasa'nın çalışmasıyla paralel olarak devleti yönetim ve hükümet olarak tanımlamaktadır. Bu noktada Yasa'nın çalışmasındaki sonuçlar geçerliliğini korumaktadır. Hasanoğlu'nda devlet kavramının genellikle yönetim, hükümet ve yöneticiler gibi kavramlarla bağdaştırılması durumu siyasal statüler ve yöneten-yönetilen ayrımı noktasında ele alınabilir. Bu durum siyasal statüler içerisindeki yönetilenlere/çoğunluğa, yöneticilerin/azınlığın hükmetmesinin Hasanoğlu'daki yansımasıdır. Yasa'nın çalışmasında siyasetle ilgilenme düzeylerine göre aile başkanları ve eşlerin oranları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8. 1969 ve 2022 Yılı Çalışmalarına Göre Aile Başkanları ve Eşlerin Siyasetle İlgilenme Düzeylerinin Karşılaştırılması

İlgilenme Düzeyi	1969 Yılı (n=200) Erkekler %	1969 Yılı (n=200) Kadınlar %	2022 Yılı (n=187) Erkekler %	2022 Yılı (n=187) Kadınlar %
Çok	8,5	0,5	27,3	12,8
Biraz	24,5	1,5	32,6	31,0
Hiç	66,5	97,5	33,2	53,5
Cevapsız	0,5	0,5	7,0	2,7
Toplam	100	100	100	100

Bu doğrultuda Hasanoğlu'nda günümüzde aile başkanları siyasetle daha fazla ilgilenmekte, siyasi olarak belli bir taraf olmakta ve siyasi gündemi daha fazla takip etmektedir.

Yasa'nın çalışmasında ve güncellenen çalışmada benzer olan bir diğer veri ise resmi kurumlarda eşit işlem yapıldığını düşünmeyen aile başkanlarının oranlarının yüksekliğidir. Bu oran Yasa'nın çalışmasında %67 iken şimdiki çalışmada %69'a çıkmıştır. Yasa kendi çalışmasındaki sonuçları uygulamalı demokraside çelişki olarak ele almıştır. Bu ele alışı doğru ve şimdiki çalışmada da geçerli olduğu söylenilebilir. Şimdiki çalışmada devlet dairelerinde eşit işlem yapıldığını düşünmeyenler bunun sebebini adam kayırma, torpil ve

particiliğin yol açtığı eşitsizlik ve negatif ayrımcılık olarak görmektedir. Bir başka deyişle nepotizm gibi patronaj ilişkilerinin sistem işleyişindeki varlığı devlet dairelerinde eşit işlem yapılamama nedeni olarak görülmektedir.

Din

Din alanında aile başkanları ve eşlerin Kuran-ı Kerim okuma oranları Yasa'nın çalışmasıyla benzerlik göstermektedir burada dikkat çekici sonuçlardan birisi Kuran-ı Kerim okuyamayan kadınların sayısının artmasıdır. Hasanoğlu'nda erkek ve kadınların namaz kılma sıklıkları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 9. Aile Başkanları ve Eşlerin Namaz Kılma Sıklıklarına Göre Dağılımı

Namaz Kılma Sıklığı	Aile Başkanı n	%	Eşler n	%
Her Gün Beş Vakit	66	35,3	114	61,0
Her Gün Birkaç Vakit	12	6,4	8	4,3
Haftada Birkaç Kez	4	2,1	11	5,9
Yalnız Cuma Namazları	38	20,3	–	–
Yalnız Bayram Namazları	24	12,8	–	–
Cuma ve Bayram Namazları	24	12,8	–	–
Çok Seyrek veya Hiç	26	13,9	49	26,2
Cevapsız	17	9,1	5	2,7

Namaz Kılma Sıklığı	Aile Başkanı <i>n</i>	%	Eşler <i>n</i>	%
Toplam	187	100	187	100

Yasa'nın çalışmasında her gün beş vakit namaz kılan aile başkanlarının oranı %66,5, hiç namaz kılmayanların oranı %2,5 idi. Her gün beş vakit namaz kılan eşlerin oranı ise %84 idi. Bu oranların değişmesi Hasanoğlu'nda erkekler ve kadınlar arasında bir sekülerleşme belirtisi olarak görülmektedir. Yapılan Ki-Kare testi analizi sonucunda yaş grupları ile namaz kılma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir, $\chi^2(12, N = 187) = 18.90, p = .041$. Özellikle 55 yaş üstü grupta beş vakit namaz kılma oranı (%72), genç gruba (%28) kıyasla anlamlı derecede daha yüksektir. Spearman korelasyonu

sonucunda $r_s = -.34, p = .002$. eğitim durumu ile namaz kılma sıklığı arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Eğitim seviyesi ilkokuldan üniversiteye doğru yükseldikçe, düzenli namaz kılma oranlarında düşüş gözlemlenmiştir. Creamer's V etki büyüklüğü testinde cinsiyet, namaz kılma sıklığını belirlemede "orta derecede" belirleyici bir faktör olarak belirlenmiştir.

İki çalışmanın oruç tutma oranlarının karşılaştırıldığı tablo ise aşağıdadır.

Tablo 10. Yasa'nın Çalışması ve Güncel Çalışmaya Göre Oruç Tutma Durumlarının Karşılaştırılması

Grup	Yasa'nın Çalışması (1969) Tutan (%)	Yasa'nın Çalışması (1969) Tutmayan (%)	Güncel Çalışma (2022) Tutan (%)	Güncel Çalışma (2022) Tutmayan (%)
Aile Başkanı (Erkek)	96,5	2,0	66,8	24,6
Eşler (Kadın)	100	0	79,7	17,1

Hem erkeklerde hem de kadınlarda dini ibadetler noktasında yaşanan bu düşüş Hasanoğlu'nda bir sekülerleşme belirtisi olarak görülmektedir. Gündelik hayatta bilimin etkisinin görülmesi, dinin gündelik hayattaki merkezi otoritesinin, kontrolünün ve ağırlığının azalması olarak tanımlanan sekülerleşme Hasanoğlu'nda da varlığını göstermiştir (Turner, 2017, s. 179). Bu durum toplumsal bütünleşme ve parça-bütün ilişkisi bağlamında dinin etkisini azaltmıştır.

Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında güncellenen çalışmada yağmur duasına giden aile başkanlarının oranı %45'e düşmüş, yağmur duasına gitmeyenlerin oranı ise %47'ye çıkarak artış göstermiştir. Yasa'nın bir toplanma ve beraberlik içeren yağmur duasına katılmayanlara karşı köyde olumsuz bir algı oluştuğunu belirtirken güncellenen çalışmada yağmur duasına gitmeyenler için böyle bir algıdan söz edilememektedir. Günümüzde yağmur duasına gidip gitmeme durumu bir inanç ve tercih meselesi haline gelmiş olup bu olaya katılmayanlara ise normal gözüyle bakılmaya başlanmış, var olan eski olumsuz algı yıkılmıştır. Aynı zamanda Hasanoğlu'nda yatır/evliya ziyaretlerine gitmeme durumu Yasa'nın çalışmasıyla benzerdir.

Dini inançlar noktasında Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında erkeklerde ve kadınlarda nazara, şeytana ve cin-perilere inanç artış göstermiştir. Batıl inançlar noktasında insanlar en fazla sadaka verme ve adak adama eğilimindeyken muska yazdırma ve kurşun döktürmeye karşı mesafelidirler. Bu tür batıl inançlara hiç başvurmayanların bulunması ise batıl inançlara olan inancın sarsıldığına yönelik bir örnektir.

Dini tutumlar noktasında elde edilen sonuçlar sıralandığında Hasanoğlu'nda aile başkanları ve eşler ilk olarak kaderci, ikinci olarak alçakgönüllü, tevazu sahibi ve son olarak da mütevekkil (yazgıya boyun eğmiş) kişilerdir. Yani aile başkanları ve eşler dini tutum sıralamaları noktasında birbiriyle benzer özellikler göstermektedir. Yasa'nın çalışmasına kıyasla güncellenen çalışma aradan geçen zamanda aile başkanlarının kadercilik tutumlarının arttığını göstermektedir. Orhan Türkdoğan'ın köylülerin alçakgönüllü, kaderci ve merhametli olduğu şehirlilerin ise maddeci ve merhametsiz olduğuna dair hipotezi düşünüldüğünde Hasanoğlu'nda dini tutumlarda daha yavaş değişimler olduğu ve bu konuda köye dair değer kalıplarının varlığını koruduğu söylenilebilir (Türkdoğan, 2016, s. 62).

Boş Zaman Faaliyetleri

Hasanoğlu'nda aile başkanları boş vakitlerini bağ-bahçe, tamir gibi işleri kapsayan hobi işlerine, televizyon izlemeye, internette vakit geçirmeye, aileyle vakit geçirmeye ve ziyarete ayırmaktadır. Bu etkinlikler kişilerin zevk alma, dinlenme ve eğlenme ihtiyaçlarını karşılayan etkinliklerdir. Örneğin aileyle vakit geçirmeye yönelik boş zaman etkinliği ailenin birbiriyle eğlenme ve dinlenme işlevine gönderme yapmaktadır (Çağan, 2016, s. 88).

Yasa'nın çalışmasında aile başkanlarının %53'ü kahvehanede vaktini geçirirken bu oran günümüzde azalarak %11'e düşmüştür. Buna rağmen Hasanoğlu'nda genellikle orta yaş ve yaşlı kesimin vakit geçirdiği altı adet kahvehane bulunmaktadır. Erkekler ve kadınların gazete okuma sıklığında da belirgin bir şekilde azalma olduğu görülmüştür. Telefon ve internet kullanımının artması ve ulaşım, haber ağının genişlemesiyle istenilen bir bilgiye erişim süresinin kısılması Hasanoğlu'nda ve ülke genelinde gazete okuma-satın alma oranlarını düşürmüştür.

Yasa'nın çalışmasında Hasanoğlu'nda en düşük seviyelerde olan kitap okuma oranı tekrarlanan çalışmada da benzerdir. Hem erkeklerde hem kadınlarda kitap okuma oranı hala en düşük seviyelerdedir. Fakat bazı anne babaların çocuklarının kitaplarından okuduğunu belirtmesi dikkat çekici olarak görülmektedir. Kütüphaneye erişime olmayan veya kitap satın alamayan anne babalar çocuklarının aracılığıyla bu duruma bir çözüm bulmuştur. Ailede okula giden ve kitap okuyan çocukların diğer aile üyelerini de kitap okumaya teşvik etmesi durumu çocukların aile bireylerini etkileme oranının arttığına yönelik bir örnek olabilir.

Yasa'nın çalışmasında önemli bir haberleşme kaynağı olan radyonun kullanım sıklığı erkeklerde %68'den %33'e, kadınlarda %57'den %25'e düşmüştür. Radyonun eski önemini yitirmesi, yerini diğer teknolojik aletlerin alması ve kullanım işlevinin azalması sonucunda radyo dinleme sıklığı azalmış ve radyoda dinlenen programlar değişmiştir. Eski değerini kaybettiği kanıtlanan radyonun haber kaynağı olma işlevi televizyon ve telefona geçerek kullanım alanı sınırlandırılmıştır.

Hasanoğlu'nda 1969'dan bu yana aile başkanları ve eşlerinin sinemaya gitme sıklığı oldukça azalmış, sinemaya gitmeyenlerin oranları ise artmıştır. Bunun sebebi köyde bulunan açık hava sinemasının artık olmayışı, sinema salonlarının Ankara'da ve çevre ilçelerde bulunması ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte sinema filmlerine erişimin dijitale aktarılması olarak düşünülmektedir.

Yasa'nın çalışmasındaki sorulara ek olarak çağın gereklilikleri sonucu anket formuna eklenen internet kullanımına dair sorunun analizinin ayrı bir alt analiz olduğunu belirtmek gerekmektedir. Yasa'nın

çalışmasından çok daha sonra internetle tanışan Türkiye'de internetin yaygınlaştığına yönelik farkındalık sonucunda anket formuna eklenen 'Evinizde internet var mı?' sorusuna verilen cevaplarda evinde interneti bulunan haneler %80 olarak belirlenmiştir ve bu noktada internetin kullanım alanı genişlemiş ve çeşitlenmiştir.

Sonuç

Hasanoğlu'nın aile tipinin çekirdek aileye, geçim kaynaklarının tarım ve hayvancılıktan işçiliğe ve memurluğa evrilmesi, toplumsal hareketliliğin artması, tüketim malzemelerinin çeşitlenerek üretimin azalması, dini anlamda sekülerleşme belirtilerinin bulunması, siyasi anlamda taraf olma, mevcut siyasi düzeni eleştirebilme eğilimi gibi sonuçlar Hasanoğlu'nın toplumsal değişim yönünün varış noktasını modernleşme olarak göstermektedir. Hasanoğlu Yasa'nın çalışmasından günümüze kadar toplumsal değişim yolculuğunda gelenekten moderne doğru hızla yol almıştır fakat Hasanoğlu'nda mahalleler arasında bile daha kırsal ya da daha kentsel özellikler taşıyan mahalleler bulunmaktadır ve buna göre yerleşimi eskiye dayanan yukarı mahalleler daha kırsal, yeni yerleşim alanı olan aşağı mahalleler ise daha kentseldir. Bu özelliği itibarıyla Hasanoğlu kendi içinde de bir kır-kent (kırsal-şehirsel) formu oluşturan, şehir ile kır-kent sürekliliği ve bütünselliği yaşayan bir çizgidedir.

Hasanoğlu sosyokültürel, ekonomik ve ulaşım yönlerinden şehirle ilişkilerini bu boyutta sürdürerek kendine özgü gelişme ve değişim çizgisi oluşturmuştur. Fakat bu içerden ve akışına bırakılan kendine özgü değişim çizgisine 2008 tarih ve 5747 sayılı 'Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun' ile yasal fakat dışardan ve acemice bir müdahale uygulanmıştır. Bu müdahale ile Hasanoğlu ve çevresindeki belde belediyeler belirtilen kanun ile tüzel kişilik olmaktan çıkarılarak büyükşehir belediyesi sınırlarının genişlemesiyle mahalleye dönüştürülmüş ve ilçe belediyelerine bağlanmıştır. Hasanoğlu bu dışsal müdahale ile belli başlı noktalarda yerel yapıyı dönüştürmüştür. Hasanoğlu Belde Belediyesi'nin kapatılmasıyla eskiden kapı komşusu olan belediye birimi, artık hiyerarşik ve bürokratik bir mesafe barındıran "merkez" haline gelmiş, yerel ihtiyaçların yerinde tespiti zorlaşmıştır. Yatırımlar noktasında Hasanoğlu karar verici yetkisini kaybetmiş, yatırımlar bağlı olduğu ilçenin idari ve siyasi önceliklerine göre belirlenmeye başlamıştır. Altyapı bağlamında Hasanoğlu'nın gelişimine yönelik önemli adımlar atılsa da Hasanoğlu'nın sahip olduğu tarımsal alanlar ve köy yerleşik yapısı 'büyükşehir planlama' anlayışıyla bozulma riskine sahiptir. Bu durum Hasanoğlu'nın kendine has yapısına zarar vermektedir. Yine bu kararlar Hasanoğlu sakinleri "Belde sakini" statüsünden "Mahalle sakini" statüsüne geçmiştir. Aynı zamanda idari temsilin (Belediye Başkanı ve Meclisi) ortadan kalkması, yerel halkta "yönetilen" konumuna düşme hissi uyandırmıştır.

Bu durum, Hasanoğlu'nın özgün sosyokültürel dokusunun idari bir birim olarak değil, merkezin bir uzantısı (çeperi) olarak görülmesine neden olmuştur. Son olarak yönetim bağlamında yerel halkın belediye yönetimine doğrudan katılımı ve hesap sorma kanalları daralmıştır.

Hasanoğlu'daki dönüşüm tek başına modernleşme kuramıyla açıklanamayacak kadar karmaşıktır. Bu değişimde Hasanoğlu'nın Ankara'nın metropol olmasından etkilenmesinin yanı sıra; 5747 sayılı Kanun ile gelen idari dönüşüm, sanayi bölgelerindeki istihdam olanakları ve tarımsal üretimin yerini alan memurluk, işçilik gibi iş alanlarının sağladığı sosyal güvenlik ve garantörlük de etkileyici olmuştur. Dolayısıyla Hasanoğlu, modernleşmeye ek olarak 'kentsel eklemleme' ve 'piyasalaşma' süreçlerinin etkisi altındadır.

Hasanoğlu'nın toplumsal değişme çizgisi Yasa'nın ilk çalışmasıyla başlatılırsa; 1930'lu yıllardaki Hasanoğlu'nın köy niteliği taşıdığı, 1969'lu yıllardaki ikinci çalışmada ise Hasanoğlu'nın modernleşme yolunda ilk adımları atarak 'şehir uydusu' niteliği kazandığı belirtilir. Güncellenen çalışma ile modernleşme ve şehirleşme yolunda ilerleme gösteren bir Hasanoğlu olduğu ise gayet açık ve nettir. Bir başka deyişle Yasa'nın yaptığı ilk Hasanoğlu çalışmasında Hasanoğlu geleneksel bir nitelik taşıırken 1968'li yıllarda gerçekleştirdiği ikinci çalışmada Hasanoğlu modern özellikler kazanarak 'şehir uydusu' haline gelmiştir. Yasa'nın araştırmasını güncelleyerek tekrarladığımız bu çalışmada ise elde ettiğimiz verilerle Hasanoğlu'da yaşanan değişim tüm boyutlarıyla ele alınmıştır. Hasanoğlu Türkiye'nin modernleşme serüvenine uygun olarak kendi dinamikleri içinde yaşadığı geleneği kentsel özellikler nezdinde modernliğe dönüştürebilmiş, bazı konularda din yaptırım şekli olsa da pek çok konuda seküler, rasyonel, şehirli ve modern özellikler sergilemiştir.

Kaynakça

- Aydın, M. (2000). *Kurumlar sosyolojisi kurumlara başlangıç çerçevesinde bir çalışma*. İstanbul: Vadi Yayınları.
- Başak, S. (2005). Türk sosyolojisinde yapı araştırmaları. *Bilgi*, (32), 33-63. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilig/issue/25372/267803>
- Başak, S. (2008). İbrahim Yasa. M. Ç. Özdemir (Der.), *Türkiye'de sosyoloji (isimler-eserler) 1* içinde (ss. 917-960). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Çağan, K. (2016). Ailenin işlevleri. K. Canatan ve E. Yıldırım (Ed.), *Aile sosyolojisi* içinde (ss. 83-93). İstanbul: Açılım Kitap.
- Karaca, N. (2015). *Türkiye'de sosyoloji*. Erzurum: Fenomen Yayınları.

- Karaca, N. (2019). Sunuş. N. Karaca ve E. Aksakal (Ed.), *Toplumsal yapıda öncü çalışmalar isimler-yaklaşımlar* içinde (ss. 7-11). Ankara: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Karaca, N. (2020). Türkiye'de modernleşmenin sonuçları üzerine. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 117-128.
- Keleş, R. ve Mengi, A. (2022). *Türkiye'de kırsal kalkınma politikaları*. Ankara: İmge Kitabevi Yayıncılık.
- Mücellidoğlu, A. Ç. (1968). *Yeni Mülkiye tarihi ve Mülkiyeliler cilt 2 (Mülkiye şeref kitabı)*. Ankara: Mars Matbaası.
- Özensel, E. (2015). *Türkiye'de kırsal yapıların dönüşümü kır sosyolojisi*. İstanbul: Çizgi Yayınları.
- Planck, U. (2010). Türkiye'de köy sosyolojisi (M. R. Küçükboyacı, Çev.). *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(4), 223-240.
- Tezcan, M. (1970). Sosyolojik yönden köy (tanımı ve özellikleri). *Amme İdaresi Dergisi*, 3(3), 151-182.
- Turner, B. S. (2017). *Din ve modern toplum yurttaşlık, sekülerleşme ve devlet* (A. Tüfekçi, Çev.). İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Türkdoğan, O. (2016). *Türk köy sosyolojisi ve sorunlarımız*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Tüzün, S. (2012). İbrahim Yasa. E. Kongar (Ed.), *Türk toplumbilimcileri Cilt 1* içinde (ss. 205-235). İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Wallace, R. A. ve Wolf, A. (2012). *Çağdaş sosyoloji kuramları* (M. R. Ayas ve L. Elburuz, Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Yasa, İ. (1955). *Hasanoğlu köyü'nün içtimai-iktisadi yapısı*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Doğu Ltd. O. Matbaası.
- Yasa, İ. (1959). Örnekolay araştırmalarında gözlem ve mülakat metodlarının önemi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 14(2), 87-109. doi:10.1501/SBFder_00000000481
- Yasa, İ. (1969). *25 yıl sonra Hasanoğlu köyü karşılaştırmalı bir toplumbilimsel araştırma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Yasa, İ. (1973). *Türkiye'nin toplumsal yapısı ve temel sorunları*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.
- Yıldırım, E. (2016). Toplumsal değişme sürecinde aile. K. Canatan ve E. Yıldırım (Ed.), *Aile sosyolojisi* içinde (ss. 121-138). İstanbul: Açılım Kitap.

Yıldırım, S. (2016). *Türkiye’de köylülüğün sosyal tarihi (1945-1960)*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Ekler

Ek1. Hasanoğlan’da Geçim Kaynakları

Geçim Kaynakları	Sayı	Yüzde(%)
İşçilik	43	23,0
Memurluk	34	18,2
Özel Sektör	31	16,6
Çiftçilik-Hayvancılık	9	4,8
Amelelik	3	1,6
Diğer (Emekli Memur vb.)	57	30,5
Cevapsız	10	5,3
Toplam	187	100,0

Extended Abstract

The main purpose of this study is to analyze the changes that took place between 1969 and 2022 by repeating İbrahim Yasa's study called Hasanoğlan Village After 25 Years, and to compare the social change process of Hasanoğlan's past and present. One of our aims is to find an answer to the academic curiosity about the question of what kind of results would be achieved if the social structure studies, which are a cornerstone in the sociological tradition in Turkey, were repeated today. One of the aims of this study is to benefit from the opportunity to observe the change process offered by the concept of time with concrete facts.

The research technique was determined as a survey within a quantitative research method, and the survey questions included in the social structure study titled 'Hasanoglan Village 25 Years Later' were adapted to the current time and re-applied to the participants. In terms of understanding and observing sociological and social change, the method and questions were deliberately taken from İbrahim Yasa's study and were not changed. The reason for the content being the same is the suspicion that changing the survey questions of the main study source would affect the results of the study. The sample of the study was calculated based on the total population of Hasanoglan, which is 14,325 people, and was determined as 374 people and 187 households. The reason for taking the household-based sample as the basis is that the survey should be conducted on men and their spouses living in households. These households were determined according to the ratio of the population of Hasanoglan's neighborhoods to the total population.

The evolution of Hasanoğlan's family type to the nuclear family, the evolution of livelihoods from agriculture and animal husbandry to labor and civil service, the increase in social mobility, the decrease in production due to the diversification of consumer goods, the presence of signs of secularization in religious terms, taking sides in political terms, and the tendency to criticize the current political order, etc. show that the destination of Hasanoğlan's social change direction is modernization. Hasanoğlan has rapidly progressed from tradition to modernity in its social change journey from the work of the Law to the present day, but even among the neighborhoods in Hasanoğlan, there are neighborhoods that have more rural or more urban characteristics, and accordingly, the upper neighborhoods, whose settlement dates back to the past, are more rural, while the lower neighborhoods, which are new settlement areas, are more urban. With this feature, Hasanoğlan is on a line that creates a rural-urban (rural-urban) form within itself, and experiences the continuity and integrity of the city and the rural-urban. Hasanoğlan has created its own unique development and change line by continuing its relations with the city in terms of socio-cultural, economic and transportation aspects. However, this unique change line that was left to its own course and flow was subject to a legal but external and amateur intervention with the Law No. 5747 dated 2008 on the 'Establishment of Districts within the Boundaries of the Metropolitan Municipality and Amendments to Certain Laws'. With this intervention, Hasanoğlan and the surrounding town municipalities were removed from being legal entities with the aforementioned law and were transformed into neighbourhoods with the expansion of

the metropolitan municipality borders and were connected to district municipalities.

If the social change line of Hasanoğlu is started with Yasa's first study; it is stated that Hasanoğlu in the 1930s had a village characteristic, and in the second study in the 1969s, Hasanoğlu took the first steps towards modernization and became a 'city satellite'. With the updated study, it is quite clear and obvious that Hasanoğlu is a city that progresses towards modernization and urbanization. In other words, in Yasa's first Hasanoğlu study, Hasanoğlu had a traditional characteristic, while in the second study in the 1968s, Hasanoğlu gained modern characteristics and became a 'city satellite'. In this study, where we updated Yasa's research and repeated it, the change experienced in Hasanoğlu was addressed in all its dimensions with the data we obtained. Hasanoğlu was able to transform the tradition it lived in its own dynamics into modernity in terms of urban characteristics in accordance with Turkey's modernization adventure, and although it was a form of religious sanction in some subjects, it exhibited secular, rational, urban and modern characteristics in many subjects.